

Nikolina Kuruzović¹

Departman za psihologiju,
Fakultet za sport i turizam,
EDUCONS Univerzitet u
Novom Sadu

Vladimir Mihić

Odsek za psihologiju,
Filozofski fakultet,
Univerzitet u Novom Sadu

DIMENZIJE AFEKTIVNOG VEZIVANJA I OSOBINE LIČNOSTI KAO KORELATI KVALITETA BLISKIH ODNOSA²

Istraživanjem se razmatrao značaj personalnih korelata kvaliteta bliskih odnosa u odrasлом dobu. Postavilo se pitanje u kojoj meri osobine ličnosti i afektivna vezanost doprinose njihovom kvalitetu. Istraživanje je realizovano 2015. godine u Novom Sadu na uzorku od 400 ispitanika oba pola, uzrasta od 19 do 51 godine, putem mernih instrumenata: Inventar mreže socijalnih odnosa, Velikih pet plus dva, Upitnik za procenu afektivne vezanosti. Modeli hijerarhijske regresije za kvalitet bliskih odnosa ($p < .01$) ukazuju na značajnost pojedinih osobina ličnosti i dimenzija afektivne vezanosti. U najslabijem slučaju, pretpostavljeni model objašnjava 5% varijanse kvaliteta odnosa sa ocem. Osobina ekstraverzija je značajni korelat većine bliskih odnosa (najniža prediktorska snaga za odnos sa ocem i partnerom $\beta = .13$). Slede ju negativna valenca i savesnost, dok se afektivna vezanost pokazuje značajnom u slučaju odnosa sa braćom/sestrama. Različiti korelati ličnosti i afektivne vezanosti se pokazuju značajni za različite bliske odnose što je protumačeno razlikama po pitanju mehanizama funkcionisanja bliskih odnosa i njihove uloge i funkcija u životu pojedinaca.

Ključne reči: afektivna vezanost, osobine ličnosti i bliski odnosi, partnerski odnosi, porodični odnosi, prijateljstvo

1 Adresa autora:
nikolinakuruzovic@gmail.com

Primljeno: 28. 09. 2019.
Primljena korekcija: 02. 01.
2020.
Prihvaćeno za štampu: 27.
02. 2020.

2 U radu je prikazan deo doktorske disertacije pod nazivom „Individualne i socijalne determinante bliskih interpersonalnih odnosa: značaj osobina ličnosti, porodične interakcije i komunikacije“ odbranjene na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu 2018. godine.

Uvod

Bilo da prihvatimo jednostavniju definiciju bliskih odnosa kao specifične vrste povezivanja između dva pojedinca, ili se oslonimo na određenje bliskih odnosa kao „snažne, učestale i raznolike međuzavisnosti koja traje značajan vremenski period“ (str.38) (Kelley et al., 1983), nameće se isti zaključak o odnosima kao složenim i multideterminisanim sistemima. Predmet rada su tzv. lični odnosi (odnos sa majkom i ocem, braćom/sestrama, prijateljem i partnerom), koji su u poređenju sa drugim vrstama socijalnih odnosa opisani kao intimniji, bliskiji i sa većom međuzavisnošću između bliskih osoba (Vanlear et al., 2006). Porodični odnosi u odraslom dobu, iako u manjem stepenu, zadržavaju funkciju obezbeđivanja instrumentalne, emocionalne i socijalne podrške (Noack & Buhl, 2004; Hilkevitch & Volling, 2004). Prijateljski odnosi, počev od adolescencije, preuzimaju mnoge funkcije porodičnih odnosa (Blieszner & Roberto, 2004) i obezbeđuju relaciona iskustva značajna za predstojeće partnerske odnose, koji predstavljaju dominantni oblik bliskosti odraslih i kontekst zadovoljenja, kako emocionalnih i socijalnih potreba, tako i potreba u području seksualnosti i roditeljstva (Bierhoff & Schmoher, 2004).

Korelati kvaliteta bliskih odnosa

Kvalitet bliskih odnosa je često izučavan aspekt bliskih odnosa, što opravdavaju rezultati istraživanja koji ukazuju da su kvalitetniji odnosi povezani sa varijablama mentalnog (Uchino & Reblin, 2009), fizičkog zdravlja (Kiecolt-Glaser & Newton, 2001), razvojnim ishodima (Reis et al., 2000), sposobnošću prilagođavanja (Hostinar & Gunnar, 2015), osećanjima sreće i zadovoljstva (Towler & Stuhlmacher, 2013). U radu se konstrukt kvaliteta bliskih odnosa, sagledava sa funkcionalnog aspekta, prema kome je stepen zadovoljenja socijalnih i emocionalnih potreba bliskih osoba, glavni pokazatelj njegovog kvaliteta (Furman & Buhrmester, 1985). Ovakav pristup bliskim odnosima se oslanja na Vajsovu teoriju socijalne podrške (Weiss, 1974; prema Furman & Buhrmester, 1985) prema kojoj odnosi imaju različite socijalne funkcije u različitim razvojnim periodima. Tako, pored instrumentalne podrške, koja se odnosi na pružanje pomoći, ali i davanje saveta, bliske osobe obezbeđuju emocionalnu (sigurnost, bliskost, brižnost) i socijalnu podršku (poštovanje, pripadnost grupi) u različitom stepenu u zavisnosti od razvojnih zahteva. Moguće je identifikovati nekoliko pozitivnih i negativnih relacijskih aspekata kvaliteta (pr. intimnost, afekcija, pomoć, poštovanje, sigurnost, druženje, konflikti), čija procena ukazuje na meru u kojoj odnos obezbeđuje zadovoljenje potreba (Berndt, 2002; Fincham & Rogge, 2010).

U novije vreme, nekoliko istraživača razmatra zajedno efekat ličnosti i vezanosti, kao korelata koji, svaki na jedinstven način, mogu objasniti značajniji deo varijanse kvaliteta bliskih odnosa (Noftle & Shaver, 2006). To

delom proizilazi iz činjenice da je svaka interpersonalna situacija prostor koji omogućava ispoljavanje personalnih karakteristika (Reis et al., 2002), bilo širih poput bazičnih osobina ličnosti, bilo specifičnijih, poput afektivne vezanosti.

Važnost ličnosti za kvalitet odnosa se može iskazati tvrdnjom da osobine ličnosti, kao specifični načini razmišljanja, ponašanja i osećanja osobe u različitim situacijama i kontekstima, određuju i relacione karakteristike svakog pojedinca (Bradbury & Fincham, 1991; Costa & McCrae, 1992; Neyer & Wrzus, 2009). Tako osobine ličnosti određuju kako će se osoba ponašati prema bliskoj osobi, kako će razmišljati o njoj i odnosu, i šta će osećati, čime se utiče na formiranje bliskog odnosa određenih kvalitativnih karakteristika (Karney & Bradbury, 1995). Istraživanja relacija kvaliteta bliskih odnosa i osobina ličnosti ukazuju da je neuroticizam bazična osobina ličnosti koja beleži najsnažniju negativnu povezanost sa kvalitetom odnosa, dok se dimenzije ekstraverzija, otvorenost, prijatnost i savesnost povezuju, iako nedosledno, sa višim kvalitetom odnosa (Asendorpf & Wilpers, 1998; Cooper, 2002; Heller et al., 2004; Karney & Bradbury, 1995; Neyer & Wrzus, 2009).

Teorija afektivne vezanosti pruža teorijski i metodološki okvir za ispitivanje konstrukta kvaliteta odnosa na svim uzrastima. To je omogućeno shvatanjem da je vezanost pojava koja je prisutna celog života i tiče se svih vrsta bliskih odnosa (Bowlby, 1977). Tumači se, da se na osnovu kvaliteta interakcije sa roditeljima formiraju mentalne reprezentacije sebe i drugih i bliskih odnosa uopšte koje omogućavaju pojedincima snalaženje u relacijama vezivanja. Kao specifični načini posmatranja i interpretacije relacijskih informacija, u kombinaciji sa posledičnim emocionalnim i bihejvioralnim reakcijama, pozitivni ili negativni model sebe i drugih, ostvaruje pozitivne ili negativne efekte u domenu bliskih odnosa (Collins, 1996; Mikulincer et al., 2003). Tako, pozitivan način mišljenja, osećanja i ponašanja prema sebi i bliskoj osobi, vodi ka formiranju bliskih odnosa sa višim nivoom poverenja i pozitivnih interpretacija relacionih situacija (Mikulincer & Shaver, 2016), zadovoljstva, posvećenosti, bliskosti i podrške (Feeney & Noller, 1991), otvorenosti, reciprociteta i fleksibilnosti u relacijskoj komunikaciji (Mikulincer & Nachshon, 1991), konstruktivnog rešavanja konflikata (O'Connell et al., 2000), uključenosti i zadovoljstva u dnevnim interakcijama sa bliskom osobom (Feeney, 1999). S obzirom da je sprovedeno istraživanje uključivalo pet vrsta bliskih odnosa, očekuje se da će negativni model sebe i drugih biti povezani sa nižim nivoom kvaliteta i svih drugih vrsta bliskih odnosa, na šta upućuju brojna istraživanja (Grabill & Kerns, 2000; Tianyuan & Chan, 2012; Zimmerman, 2004).

Tema bliskih odnosa sve češće okupira pažnju istraživača u našoj zemlji (Mihčić i Petrović, 2009; Stefanović-Stanojević, 2008; Trifunović et al., 2016). Prateći ovu liniju, rad teži da da svoj doprinos po pitanju značaja korelata ličnosti i afektivne vezanosti u kontekstu različitih vrsta bliskih odnosa u odraslo doba. Istraživanjem se proveravaju navodi sličnih inostranih istraživanja, a uvođenjem različitih vrsta bliskih odnosa i ređe izučavanih oso-

bina ličnosti (agresivnost, pozitivna i negativna valenca) u kontekstu kvaliteta bliskih odnosa, teži se dati doprinos izučavanoj problematici.

Predmet i ciljevi istraživanja

Radom se razmatra pitanje personalnih korelata kvaliteta bliskih odnosa, izraženog dimenzijama prijateljstvo, konflikti, instrumentalna pomoć, antagonizam, intima, privrženost, poštovanje, briga i sigurnost u trajnost odnosa. Pokušava se odgovoriti na pitanje u kojoj meri osobine ličnosti i afektivna vezanost pojedinca mogu predvideti kvalitet obezbeđivanja instrumentalne, socijalne i emocionalne podrške bliskoj osobi. S jedne strane, ispituje se značajnost osobina ličnosti agresivnost, neuroticizam, ekstraverzija, negativna i pozitivna valenca, savesnost i otvorenost za kvalitet pet vrsta bliskih odnosa u odrasлом dobu, a sa druge strane se razmatra pitanje doprinosa negativnog modela sebe i drugih u kontekstu različitih vrsta bliskih odnosa. Radom se, na domaćoj populaciji, proveravaju navedene relacije između osobina ličnosti, negativnog modela sebe i drugih i kvaliteta odnosa, ali u manje izučavanom kontekstu različitih vrsta bliskih odnosa, uz očekivanje da će pretežno negativistički obojeni načini razmišljanja, ponašanja i osećanja u relacijskim situacijama, koje uočavamo kod osoba sa osobinama neuroticizam, negativna valenca i agresivnost, te osoba sa negativnim modelom sebe i drugih rezultirati nepovoljnim efektom na kvalitet odnosa.

Metod

Uzorak i procedura

Uzorak istraživanja čine stanovnici Novog Sada, okolnih gradskih i prigradskih naselja. Bilo je ukupno 400 ispitanika oba pola, uzrasta od 19 do 51 godina ($M = 29$, $Mdn = 28$, $SD = 7.75$). Većina ispitanika je ženskog pola (69.3%), uzrasta između 30 i 39 godina (54%). Najveći deo uzorka čine osobe sa završenom srednjom školom (55.5%), te sa višim i visokim obrazovanjem. Ukupno 335 ispitanika (83.8%) ima brata/sestru, dok 263 (65.8%) ispitanika izjavljuje da ima partnera. Istraživanje je bilo anonimno uz prethodno objašnjenje svrhe učestvovanja, a sproveo ga je prvi autor. Instrumenti su zadavani individualno, po sistemu papir-olovka sa trajanjem ispitivanja oko jednog sata.

Instrumenti

Inventar mreže socijalnih odnosa (Network of Relationship Inventory)

Inventarom mreže socijalnih odnosa (Furman & Buhrmester, 1985) se procenjuje kvalitet nekoliko tipova bliskih odnosa (odnos sa majkom, sa

ocem, braćom/sestrama, prijateljem, partnerom) putem 9 skala, od kojih 7 meri pozitivne aspekte: prijateljstvo („*Svoje slobodno vreme provodim sa ovom osobom*“), instrumentalna pomoć („*Pomaže mi da rešim problem*“), intima („*Sve svoje tajne delim sa ovom osobom*“), privrženost („*Siguran sam da me voli*“), poštovanje („*Odobrava stvari koje radim*“), briga („*Brinem o njoj*“), sigurnost u trajnost odnosa („*Siguran sam da će naš odnos ostati još godinama*“), a 2 negativne aspekte relacionih iskustava: konflikti („*Često se svađamo*“) i antagonizam („*Idemo jedno drugom na nerve*“). Upitnik sadrži ukupno 27 ajtema (tri ajtema za svaku skalu), a ispitanici navode putem petostepene Likertove skale u kojoj meri se slažu sa tvrdnjama (raspon odgovora od 1 do 5). Ispitanici procenjujuju navedene dimenzije kvaliteta za svaki odnos posebno, pri čemu veći rezultat na svakoj skali ukazuje na veću izraženost procenjene relacijske karakteristike. Primena upitnika omogućava formiranja dve mere kvaliteta odnosa: ukupnu meru kvaliteta za svaki odnos posebno (putem metode uprosečavanja) i pojedinačne mere za 9 skala u okviru svakog pojedinačnog odnosa. U istraživanju je korištena jedinstvena mera kvaliteta za svaki bliski odnos posebno. Unutrašnja konzistentnost upitnika je merena putem Kronbahove alfe: odnos sa majkom (.93), odnos sa ocem (.95), odnos sa bratom/sestrom (.93), odnos sa prijateljem (.92), odnos sa partnerom (.94).

Velikih pet plus dva (VP+2) - skraćena verzija

VP+2 (Smederevac i sar., 2010) sadrži 70 kratkih opisa ličnosti (po 10 ajtema za svaku osobinu ličnosti) uz koje je priložena petostepena skala Likertovog tipa za odgovaranje. Upitnik meri sedam osobina ličnosti koje u istraživanju dosežu sledeće mere pouzdanosti izražene Kronbahovom alfom: Neuroticizam ($\alpha = .87$); Ekstraverzija ($\alpha = .85$); Agresivnost ($\alpha = .87$); Savesnost ($\alpha = .81$); Otvorenost prema iskustvu ($\alpha = .82$); Pozitivna valenca ($\alpha = .86$); Negativna valenca ($\alpha = .87$).

Upitnik za procenu afektivne vezanosti (UPIPAV)

UPIPAV (Hanak, 2004) ispituje osnovne fenomene afektivnog vezivanja koji se tiču organizacije osećanja, kognicije i ponašanja osoba u odnosima koji obezbeđuju osećaj sigurnosti i pripadanja (Weiss, 1994). U istraživanju su se koristile dve skale navedenog upitnika, koje se odnose na unutrašnje radne modele vezanosti, koji regulišu emocionalne, kognitivne i bihevioralne aspekte relacionih iskustava (Hanak, 2004). Skale imaju sledeće značenje i mere pouzdanosti izražene Kronbahovom alfom: Negativan model sebe (.89) (verovanje o sopstvenoj nedostojnosti i neadekvatnosti, kao i nesigurnost u sebe i svoje vrednosti); Negativan model drugih (.90) (negativna ubeđenja o ljudskoj prirodi, kao i stavke u kojima se izražava potreba da se bude oprezan i distanciran u odnosu sa drugima). Ispitanici navode pomoću sedmostepene skale u kojoj meri se slažu sa tvrdnjama.

Rezultati

Deskriptivni pokazatelji

Prikaz rezultata istraživanja započinje sa deskriptivnim pokazateljima distribucija odgovora ispitanika na skalama kvaliteta bliskih odnosa, osobina ličnosti i afektivne vezanosti (Tabela 1). Kada je u pitanju kvalitet bliskih odnosa, prvobitni rezultati su ukazali da se odgovori ispitanika ne raspoređuju u skladu sa normalnom distribucijom, već su za većinu bliskih odnosa pomereni u pravcu viših odgovora. Izuzetak je kvalitet odnosa sa prijateljem, čiji pokazatelji distribucije odgovora ispitanika (*Sk* i *Ku*) ne prelaze dozvoljene granice (-1.5 i 1.5). U slučaju preostalih bliskih odnosa (majka, otac, brat/sestra, partner) primenjen je metod logaritamske transformacije, radi korigovanja odstupanja od normalne raspodele, čiji su rezultati prikazani u zagradama u Tabeli 1. Pokazatelji distribucija odgovora ispitanika za osobine ličnosti i afektivnu vezanost se nalaze u navedenim granicama prihvatljivosti.

Tabela 1

Pokazatelji distribucija odgovora ispitanika na upitniku bliskih odnosa Inventar mreže socijalnih odnosa, skalama upitnika ličnosti Velikih pet plus dva, skalama upitnika afektivne vezanosti UPIPAV

	<i>M</i>	<i>Mdn</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>Sk</i>	<i>Ku</i>
Majka	4.11	4.22	0.56	2	5	-1.41 (.49*)	2.64 (.35*)
Otac	3.94	4.07	0.63	1	5	-1.68 (.60)	3.69 (1.00)
Brat/sestra	3.99	4.07	0.57	2	5	-1.18 (.31)	1.71 (.26)
Prijatelj	4.06	4.15	0.51	2	5	-0.84	0.37
Partner	4.23	4.33	0.47	2	5	-1.61 (.78)	3.08 (.95)
Agresivnost	2.66	2.60	0.82	1	5	0.30	-0.41
Ekstraverzija	3.97	4.00	0.63	2	5	-0.58	0.35
Neuroticizam	2.32	2.20	0.80	1	5	0.39	-0.43
Neg. valenca	1.82	1.70	0.70	1	5	1.22	1.41
Otvorenost	3.86	3.90	0.65	1	5	-0.56	0.43
Poz.valenca	3.31	3.30	0.72	1	5	0.00	0.00
Savesnost	3.84	3.90	0.72	1	5	-0.42	-0.26
Negativan model sebe	2.55	2.27	1.10	1	7	0.84	0.31
Negativan model drugih	4.17	4.18	1.19	1	7	-0.05	-0.19

Napomene. *M* - aritmetička sredina; *Mdn* - medijana; *SD* - Standardna devijacija; *Min./Max.*- minimalna i maksimalna vrednost; *Sk* - mera zakošenosti; *Ku* - mera spljoštenosti. *vrednosti *Sk* i *Ku* nakon transformacije podataka.

Relacije osobina ličnosti, afektivne vezanosti i kvaliteta bliskih odnosa

Putem Pirsonovog koeficijenta korelacije razmatrana je povezanost između osobina ličnosti, afektivne vezanosti i kvaliteta bliskih odnosa (Tabela 2). Rezultati analize povezanosti ukazuju da postoje interkorelacije osobina ličnosti, afektivne vezanosti i kvaliteta odnosa. Većina osobina ličnosti je povezana sa afektivnom vezanošću (izostaje povezanost savesnosti i modela sebe, te ekstraverzije, otvorenosti i pozitivne valence sa modelom drugih). Prisutna je i niska do umerena povezanost povezanost osobina ličnosti i afektivne vezanošću sa kvalitetom bliskih odnosa (izostaje povezanost odnosa sa majkom i ocem sa otvorenošću i pozitivnom valencom, te odnosa sa partnerom i pozitivnom valencom).

Tabela 2.

Povezanost osobina ličnosti, afektivne vezanosti i kvaliteta bliskih odnosa

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	1													
2	-.15**	1												
3	.41**	-.39**	1											
4	.64**	-.18**	.42**	1										
5	-.04	.47**	-.24**	-.05	1									
6	.29**	.41**	-.14**	.28**	.51**	1								
7	-.23**	.26**	-.35**	-.42**	.26**	.13*	1							
8	.34**	-.35**	.66**	.47**	-.24**	-.13*	-.38**	1						
9	.35**	-.10	.47**	.34**	-.10	.08	-.14**	.51**	1					
10	-.14**	.24**	-.28**	-.22**	.07	.05	.15**	-.23**	-.13**	1				
11	-.18**	.17**	-.18**	-.17**	.09	-.02	.10**	-.19**	-.13**	.50**	1			
12	-.18**	.28**	-.27**	-.20**	.22**	.13**	.23**	-.30**	-.12**	.45**	.44**	1		
13	-.11**	.27**	-.26**	-.15**	.21**	.18**	.11**	-.24**	-.20**	.41**	.29**	.42**	1	
14	-.11**	.10**	-.28**	-.20**	.11**	.01	.20**	-.25**	-.16**	.29**	.20**	.22**	.36**	1

Napomene. Osobine ličnosti (1 - Agresivnost, 2 - Ekstraverzija, 3 - Neuroticizam, 4 - Negativna valenca, 5 - Otvorenost, 6 - Pozitivna valenca, 7 - Savesnost); Afektivna vezanost (8 - negativan model sebe, 9 - negativan model drugih); Kvalitet odnosa (10 - majka, 11 - otac, 12 - brat/sestra, 13 - prijatelj, 14 - partner).

** $p < .01$. * $p < .05$.

Dalja analiza relacija između varijabli istraživanja je podrazumevala procenu prediktivnosti osobina ličnosti i afektivne vezanosti za kvalitet različitih vrsta bliskih odnosa. Postavljeno je pet hijerarhijskih regresionih modela za pet vrsta bliskih odnosa. U prvom bloku proveravana je značajnost osobina ličnosti, dok se drugim blokom, pored osobina ličnosti proverava i značajnost

afektivne vezanosti. S obzirom na to da je analiza interkorelacija ukazala na značajnu povezanost osobina ličnosti i afektivne vezanosti, izvršena je i provera multikolineranosti putem faktora porasta varijanse (VIF) za svih 5 modela regresije. Na osnovu koeficijenta kolineranosti zaključeno je da nije prisutna multikolineranost između posmatranih prediktora. Prilikom analiziranja prediktivnosti osobina ličnosti i afektivne vezanosti za kvalitet odnosa sa majkom, ocem, bratom/sestrom i partnerom korišteni su podaci koji su prethodno korigovani putem logaritamske transformacije. Rezultati hijerarhijskih analiza za različite vrste bliskih odnosa su dati u Tabelama 3-7.

Rezultati hijerarhijske regresione analize za odnos sa majkom ukazuju da je model statistički značajan, sa udelom objašnjene varijanse od 10%. Osobina ekstraverzija i negativna valenca pokazuju značajnu snagu predikcije za odnos sa majkom. Ispitanici koji imaju izraženiju osobinu ličnosti ekstraverzija, kao i ispitanici sa manje izraženom osobinom negativna valenca, imaju kvalitetniji odnos sa majkom. Uvođenjem dimenzija afektivne vezanosti u drugom koraku ne povećava se značajno procenat objašnjene varijanse kvaliteta odnosa sa majkom.

Tabela 3

Rezultati hijerarhijske analize za odnos sa majkom

Blok 1	β	t	p	VIF
Agresivnost	.06	0.89	.37	1.90
Ekstraverzija	.20	3.38	.00	1.54
Neuroticizam	-.16	-2.70	.01	1.53
Negativna valenca	-.17	-2.39	.02	2.14
Otvorenost	-.08	-1.38	.17	1.59
Pozitivna valenca	.04	0.55	.58	1.87
Savesnost	.02	0.29	.77	1.37
Blok 2				
Agresivnost	.06	0.84	.40	1.90
Ekstraverzija	.20	3.28	.00	1.57
Neuroticizam	-.13	-1.92	.06	2.14
Negativna valenca	-.15	-2.13	.03	2.27
Otvorenost	-.08	-1.40	.16	1.60
Pozitivna valenca	.03	0.48	.63	1.90
Savesnost	-.01	-0.21	.84	1.39
Negativan model sebe	-.06	-0.79	.43	2.24
Negativan model drugih	.01	-0.13	.90	1.52

Napomena. Model 1: $R = .35$; Adjusted $R^2 = .11$; $\Delta R^2 = .12$; $\Delta F = 7.84$; $df_1 = 7$; $df_2 = 391$; $p < .01$; Model 2: $R = .35$, Adjusted $R^2 = .10$; $\Delta R^2 = .00$; $\Delta F = .32$; $df_1 = 2$; $df_2 = 389$; $p = .73$.

Regresioni model za odnos sa ocem je statistički značajan i objašnjava ukupno 5% varijanse. Od postavljenih prediktora, osobina ekstraverzija dostiže adekvatan nivo statističke značajnosti. Osobe sa izraženijom osobinom ličnosti ekstraverzija, imaju kvalitetniji odnos sa ocem. Uvođenjem afektivne vezanosti u drugom koraku ne povećava se značajno udeo objašnjene varijanse.

Tabela 4
Rezultati hijerarhijske analize za odnos sa ocem

Blok 1	β	t	p	VIF
Agresivnost	-.07	-1.03	.31	1.88
Ekstraverzija	.13	2.22	.03	1.54
Neuroticizam	-.08	-1.37	.17	1.53
Negativna valenca	-.06	-0.81	.42	2.14
Otvorenost	.03	0.48	.63	1.59
Pozitivna valenca	-.04	-0.64	.53	1.87
Savesnost	.01	0.09	.93	1.37
Blok 2				
Agresivnost	-.07	-1.07	.28	1.90
Ekstraverzija	.13	2.11	.04	1.57
Neuroticizam	-.04	-0.57	.57	2.14
Negativna valenca	-.04	-0.50	.62	2.27
Otvorenost	.03	0.43	.67	1.60
Pozitivna valenca	-.05	-0.72	.47	1.90
Savesnost	.00	0.02	.98	1.39
Negativan model sebe	-.09	-1.19	.23	2.24
Negativan model drugih	-.01	-0.08	.94	1.52

Napomena. Model 1: $R = .26$; Adjusted $R^2 = .05$; $\Delta R^2 = .07$; $\Delta F = 3.97$; $df1 = 7$; $df2 = 391$; $p < .01$; Model 2: $R = .26$; Adjusted $R^2 = .05$; $\Delta R^2 = .00$; $\Delta F = .76$; $df1 = 2$; $df2 = 389$; $p = .47$.

Regresioni model za odnos sa bratom/sestrom objašnjava 12% varijanse kvaliteta. Pojedinačno, prediktor negativan model sebe doseže adekvatan nivo statističke značajnosti. Ispitanici koji imaju manje izražen negativni model sebe, imaju kvalitetniji odnos sa bratom/sestrom.

Tabela 5
Rezultati hijerarhijske analize za odnos sa bratom/sestrom

Blok 1	β	t	p	VIF
Agresivnost	-.07	-1.07	.29	1.88
Ekstraverzija	.12	2.12	.03	1.54
Neuroticizam	-.11	-1.84	.07	1.53
Negativna valenca	-.08	-1.16	.25	2.14
Otvorenost	.07	1.13	.26	1.59
Pozitivna valenca	-.07	-1.08	.28	1.87
Savesnost	.08	1.44	.15	1.37
Blok 2				
Agresivnost	-.08	-1.25	.21	1.90
Ekstraverzija	.11	1.87	.06	1.57
Neuroticizam	-.06	-0.83	.41	2.14
Negativna valenca	-.05	-0.68	.50	2.27
Otvorenost	.07	1.13	.26	1.60
Pozitivna valenca	-.06	-0.85	.40	1.90
Savesnost	.06	1.15	.25	1.39
Negativan model sebe	-.15	-2.16	.03	2.24
Negativan model drugih	-.06	-1.06	.29	1.52

Napomena. Model 1: $R = .37$; Adjusted $R^2 = .12$; $\Delta R^2 = .13$; $\Delta F = 8.59$ $df1 = 7$; $df2 = 391$; $p < .01$; Model 2: $R = .38$; Adjusted $R^2 = .12$; $\Delta R^2 = .01$; $\Delta F = 2.42$; $df1 = 2$; $df2 = 389$; $p = .09$.

Kada je u pitanju odnos sa prijateljem, postavljeni model je statistički značajan i objašnjava ukupno 11% varijanse kriterijumske varijable. Najveći pojedinačni doprinos ima osobina ličnosti ekstraverzija. Kvalitetniji odnos sa prijateljem imaju ispitanici sa izraženijom osobinom ličnosti ekstraverzija. Prediktori afektivne vezanosti, uvedeni u drugom koraku ne povećavaju značajno udeo objašnjene varijanse odnosa sa prijateljem.

Tabela 6
Rezultati hijerarhijske analize za odnos sa prijateljem

Blok 1	β	t	p	VIF
Agresivnost	.02	0.24	.81	1.88
Ekstraverzija	.13	2.18	.03	1.54
Neuroticizam	-.15	-2.50	.01	1.53
Negativna valenca	-.13	-1.85	.07	2.14
Otvorenost	.07	1.19	.24	1.59
Pozitivna valenca	.11	1.70	.09	1.87
Savesnost	-.06	-1.05	.29	1.37
Blok 2				
Agresivnost	.03	0.40	.69	1.90
Ekstraverzija	.14	2.34	.02	1.60
Neuroticizam	-.09	-1.30	.20	2.14
Negativna valenca	-.11	-1.57	.12	2.27
Otvorenost	.06	1.01	.31	1.60
Pozitivna valenca	.12	1.83	.07	1.90
Savesnost	-.05	-0.97	.36	1.39
Negativan model sebe	-.02	-0.27	.81	2.24
Negativan model drugih	-.11	-1.91	.06	1.52

Napomena. Model 1: $R = .35$; Adjusted $R^2 = .10$; $\Delta R^2 = .12$; $\Delta F = 7.53$; $df1 = 7$; $df2 = 391$; $p < .01$; Model 2: $R = .36$; Adjusted $R^2 = .11$; $\Delta R^2 = .10$; $\Delta F = 2.22$; $df1 = 2$; $df2 = 389$; $p = .11$.

Poslednji regresioni model za odnos sa partnerom je statistički značajan, sa udelom objašnjene varijanse od 10%. Osobine ličnosti ekstraverzija, neuroticizam i savesnost pokazuju statistički značajan nivo prediktivnosti za kvalitet odnosa sa partnerom. Tako, ispitanici koji imaju izraženije osobine ličnosti ekstraverzija i savesnost, kao i oni sa manje izraženom osobinom neuroticizam imaju kvalitetniji odnos sa partnerom. Afektivna vezanost, uvedena u drugom koraku, ne pokazuje značajnu prediktorsku snagu.

Tabela 7
Rezultati hijerarhijske analize za odnos sa partnerom

Blok 1	β	t	p	VIF
Agresivnost	.10	1.46	.15	1.88
Ekstraverzija	.13	2.20	.03	1.54
Neuroticizam	-.21	-3.61	.00	1.53
Negativna valenca	-.09	-1.27	.21	2.14
Otvorenost	.02	.29	.77	1.59
Pozitivna valenca	-.11	-1.65	.10	1.87
Savesnost	.11	2.06	.04	1.37
Blok 2				
Agresivnost	.09	1.43	.15	1.90
Ekstraverzija	.13	2.14	.03	1.57
Neuroticizam	-.18	-2.55	.01	2.14
Negativna valenca	-.07	-.10	.32	2.27
Otvorenost	.01	.24	.81	1.60
Pozitivna valenca	-.11	-1.69	.09	1.90
Savesnost	.11	1.96	.05	1.39
Negativan model sebe	-.06	-.87	.39	2.24
Negativan model drugih	-.01	-.14	.89	1.52

Napomena. Model 1: $R = .35$; Adjusted $R^2 = .11$; $\Delta R^2 = .12$; $\Delta F = 7.80$; $df_1 = 7$; $df_2 = 391$; $p < .01$; Model 2: $R = .35$; Adjusted $R^2 = .10$; $\Delta R^2 = .00$; $\Delta F = .47$; $df_1 = 2$; $df_2 = 389$; $p = .63$.

Posmatrajući pet modela regresije za kvalitet različitih vrsta bliskih odnosa, može se izneti nekoliko zaključaka. Postavljeni modeli, iako statistički značajni, ipak objašnjavaju manji deo varijanse kvaliteta bliskih odnosa (maks. 12% za odnos sa bratom/sestrom). Odnos sa ocem, prema udelu objašnjene varijanse od 5% je najslabije objašnjen. Posmatrajući pojedinačne doprinose prediktora, primetno je da su određene osobine ličnosti, za većinu bliskih odnosa, značajniji prediktori kvaliteta, u poređenju sa dimenzijama afektivne vezanosti.

Diskusija

Istraživanje relacija osobina ličnosti, afektivne vezanosti i kvaliteta bliskih odnosa odraslih je ukazalo na nekoliko zaključaka. Rezultati ukazuju na tendenciju ispitanika da svoje bliske odnose posmatraju kao odnose višeg kvaliteta, što je u skladu sa inostranim i domaćim istraživanjima (Mihić i Petrović, 2009; Moilanen & Raffaelli, 2010; Petrović, 2006; Seiffge-Krenke, 1993).

Osnovni cilj istraživanja se odnosio na značaj korelata ličnosti i afektivne vezanosti za relacionalna iskustva. Rezultati pet hijerarhijskih regresionih modela potvrđuju značajnost pojedinih osobina ličnosti i dimenzija afektivne vezanosti za bliske odnose. Osobine ličnosti su snažniji prediktori, u poređenju sa afektivnom vezanošću. Ističe se osobina ekstraverzija, kao značajni faktor kvaliteta gotovo svih odnosa. Utvrđeno je i da je za kvalitet pojedinačnih odnosa istaknuta prediktivnost različitih korelata, što bi moglo odražavati razlike po pitanju mehanizama funkcionisanja, uloge i funkcija koje imaju u životu pojedinaca.

Dva prediktora (ekstraverzija i negativna valenca) daju značajne doprinose predikciji kvaliteta odnosa sa majkom, što može biti s jedne strane odraz uloge majke u životu odraslih, a sa druge strane karakterističnog afektivnog pristupa žena odnosima. Majka je dominantna figura vezivanja u porodici tokom celog života, i pored činjenice da odraslo doba menja porodične odnose (Blieszner, 2006). Sada je potrebno odnos sa majkom održavati na ravni više partnerskog odnosa, koji podrazumeva uzajamni trud i aktivno održavanje bliskosti i intimnosti (Noack & Buhl, 2004). Tome pogoduje osobina ekstraverzija, izražena u vidu srdačnosti, društvenosti i pozitivnog afekta, koja vodi ka optimističnim i veselim raspoloženjima (DeNeve & Cooper, 1998), nagrađujućim interakcijama sa drugima što zajedno pozitivno utiče na blisku osobu i sam odnos (Vittengl & Holt, 1998). Ovome se dodaje činjenica da žene visoko vrednuju bliskost i vezivanje, te su posvećene kontinuiranom održavanju bliskih odnosa (Fingerman et al., 2009). To može usloviti veću osetljivost odnosa sa majkom na negativna osećanja i ponašanja deteta koje generiše osobina negativna valenca, a koje majka može tumačiti kao odusustvo bliskosti i ljubavi. Tome treba dodati i tumačenje vezano za značajnost osobine negativna valenca, da intrapersonalni procesi samoevaluacije povlače za sobom snažnu težnju ka stalnom dokazivanju da posedujemo kvalitete na kojima počiva naše samovrednovanje (Park et al., 2006). Ovakva težnja se još više pojačava ukoliko osoba bazira samoevaluaciju na domen bliskih odnosa, odnosno na podršku i odobravanje bliskih osoba. Fokusiranje više na sebe i sliku o sebi, nego na bliske odnose ne doprinosi njihovom kvalitetu i osećanju relacionog zadovoljstva (Kernis et al., 1993; Mikulincer & Horesh, 1999).

Što se tiče odnosa sa ocem, primetna je manja prediktivna snaga pretpostavljenih korelata, što je možda odraz činjenice da očevi i dalje imaju tradicionalnu poziciju autoriteta i stuba porodice. U našoj populaciji se od očeva više očekuje da materijalno obezbeđuje porodicu omogućavajući joj fizički opstanak (Mihić i Petrović, 2009). Tako je uloga oca više instrumentalno, a manje afektivno obojena, što je čini manje osetljivom na lične karakteristike i prirodu afektivne vezanosti. Osobina ekstraverzija, svojom usmerenošću ka pozitivnijem posmatranju bliske osobe, većim zadovoljstvom odnosom i bliskošću (Asendorpf & Wilpers, 1998), može doprineti održavanju pozitivne interakcije i ukupno višem nivou kvaliteta odnosa sa ocem.

Afektivna vezanost se pokazuje značajna samo u slučaju odnosa sa braćom/sestrom. Iako je odnos braće/sestara porodični odnos, hijerarhijski je

ujednačen i podseća delom i na prijateljski odnos („peer-like“). U odraslom dobu braća i sestre su u značajnom opsegu osobe za druženje, prijateljstvo, uzajamno pomaganje i utehu, i verovatnije je da se u ovakvom odnosu bolje snalaze pojedinci koji ne teže opreznosti i distanciranosti u odnosu sa drugima. Tumači se da negativna samoprocena u relacijama vezivanja povlači za sobom specifične emocionalne i bihevioralne odgovore u situacijama vezanim za pitanje vezanosti. Osoba sa negativnim modelom sebe je sklona ka traženju i pronalaženju objašnjenja za relacijske situacije u samoj sebi, svojoj neadekvatnosti, bezvrednosti (Collins, 1996). Osim toga, ove osobe su sklone da u interakciji sa drugima traže i pronalaze negativne evaluacije u vezi svoje ličnosti, oslanjaju se na tuđe odobranje kao izvor samovrednovanja, sklonije su samokritici, što zajedno usmerava osobu ka korespondirajućim ponašanjima, koja verovatnije vode ka negativnim relacijskim interakcijama (Fincham & Bradbury, 1988), u vidu pasivnosti i samokrivlavanja (Abramson et al., 1989), depresivnih, anksioznih i drugih negativnih emocionalnih reakcija (ljubomora, uznemirenost, strah, bes) (Mikulincer & Shaver, 2016). Skloniji su i ponašanjima koja vode ka konfliktima i destruktivnim interakcijama, poput kriticizma, napadanja, preteranih zahteva i dr. (Collins, 1996; Tianyuan & Chan, 2012).

Osobina ekstraverzija doprinosi i kvalitetu odnosa sa prijateljem. Prijateljski odnos je baziran na slobodnoj volji, jednakosti i reciprocitetu u pružanju socijalne podrške (Laursen, 1993). Iako je za sve bliske odnose važan proces njihovog održavanja, za prijateljske odnose je to od posebne važnosti, usled odsustva bilo kakve obligatorne osnove na kojima bi ovaj odnos počivao. Počev od perioda adolescencije, prijateljstva počinju zauzimati važno mesto u životu pojedinca, i vremenski i po pitanju razmene emotivne i socijalne podrške (Collins & Madsen, 2006). Odraslo doba unosi promene i u ovaj odnos. Razvojne i životne promene, smanjuju intenzitet kontakta sa prijateljem što se nepovoljno odražava na prijateljski odnos, koji zahteva posvećenost (Blieszner & Roberto, 2004). Zbog toga ne čudi činjenica da je za ovaj bliski odnos značajan doprinos osobine ekstraverzija koja doprinosi održavanju bliskosti i stvaranju pozitivnih relacijskih iskustava.

Partnerski odnos je dominantan odnos u odraslom dobu jer se život najviše organizuje oko partnera sa kojim se dele brojne obaveze. U tom smislu je važno uzajamno pomaganje i brižnost, podrška, konkretni naponi u zadovoljavanju potreba bliske osobe. Stoga je možda ovaj odnos osetljiv na indikatore srdačnosti, društvenosti i pozitivnog afekta osobine ličnosti ekstraverzija, koji osobu čine poželjnim relacijskim partnerom, sa kojim se može provoditi vreme i deliti obaveze. Osetljivosti ovog odnosa na sklonosti depresivnosti, anksioznosti i negativnog afekta koje su odlika osobine neuroticizam doprinosi i činjenica da se radi o odnosu koji je dobrovoljan. Za ovakvu prirodu odnosa, negativna relacijska iskustva i negativne osobine ličnosti koje ih delom generišu, mogu voditi padu kvaliteta i deterioraciji odnosa. Utvrđeno je da negativističko posmatranje i doživljavanje partnera i odnosa (Bradbury &

Fincham, 1991), anksiozno pristupanje svetu, te neefikasno rešavanje problema kroz kritikizam i odbrambenost (Redecker-Bush et al., 1993), vode padu kvaliteta partnerskog odnosa. Kvalitetu partnerskih odnosa doprinosi i osobina ličnosti savesnost. Savesne osobe su posvećene bliskim odnosima i ozbiljno shvataju relacijske obaveze, što je važno za održavanje odnosa i veću stabilnost tokom vremena (Heller et al., 2004). Tako savesni pojedinci češće kontaktiraju sa članovima porodice, najverovatnije usled osećanja obaveze (Asendorpf & Wilpers, 1998), skloniji su smanjenju konflikata sa bliskim osobama (Parker et al., 2012), aktivno pristupaju stresnim situacijama tražeći više podrške, fokusiraju se na problem, pozitivno razmišljaju (Heller et al., 2004). Sve zajedno može doprinosti boljim relacijskim ishodima, pozitivnijem stavu prema odnosima, ali i pozitivnijem fidbeku od strane relacijskog partnera. Jedan od mehanizama koji povezuje savesnost i domen bliskih odnosa jeste samokontrola i samoregulacija (Jensen-Campbell & Malcolm, 2007), koji omogućavaju veću kontrolu impulsa i emocija, veću sposobnost fokusiranja pažnje, mogućnost planiranja, osetljivost na socijalna pravila i preferiranje socijalno poželjnih ponašanja.

Hijerarhijska regresiona analiza je omogućila razmatranje pojedinačnih doprinosa osobina ličnosti i afektivne vezanosti u relacionom kontekstu. Određen broj istraživanja razmatra značajnost ovih fenomena zajedno ukazujući na složenost njihovih relacija. Istraživanje je ukazalo da su osobine ličnosti značajniji prediktori kvaliteta bliskih odnosa, ali i na nekoliko drugih zaključaka. Naime, oba modela vezivanja su najviše povezani sa neuroticizmom. Ova povezanost se objašnjava zajedničkom bazičnom tendencijom osoba sa osobinom neuroticizam i osoba sa negativnim modelima vezanosti ka doživljavanju negativnih emocija poput anksioznosti i straha (tzv. negativna emocionalnost) (Donnellan et al., 2008). Oba modela vezivanja su forme nesigurnosti, koje uključuju sklonost negativnoj emocionalnosti (Nofle & Shaver, 2006). Većina istraživanja ukazuje na značajnu povezanost osobina ličnosti i afektivne vezanosti, u tom smislu da je anksiozna vezanost pozitivno povezana sa neuroticizmom, izbegavajuća vezanost negativno sa ekstraverzijom, a ono što odvaja sigurnost vezivanja od nesigurnosti jeste pozitivna povezanost sa ekstraverzijom i negativna sa neuroticizmom (Shaver & Brennan, 1992). U istraživanju se kao značajni prediktori određenih kvaliteta bliskih odnosa pojavljuju upravo one osobine ličnosti (pozitivno ekstraverzija i negativno neuroticizam), koje najbolje definišu sigurnost vezivanja koja se u većini istraživanja povezuje sa višim kvalitetom svih vrsta bliskih odnosa.

Iako je istraživanjem delimično potvrđen značaj osobina ličnosti i afektivne vezanosti za odnose, očekivala se mnogo veća prediktivna snaga faktora. Razlozi za to mogu biti različiti, a neki od njih se tiču karakteristika samog istraživanja. Kada su u pitanju osobine ličnosti, neki autori preporučuju usmeravanje fokusa istraživanja na karakteristične adaptacije, a ne na bazične crte ličnosti čime bi se preciznije detektovalo ispoljavanje aspekata ličnosti u relacionim situacijama (Reis et al., 2002). Što se tiče relacija afektivne veza-

nosti i odnosa, dobijeni rezultati su u skladu sa nekim od ranijih istraživanja koja utvrđuju niži stepen povezanosti (Monteoliva & Garcia-Martinez, 2005; Tianyuan & Chan, 2012). To je možda odraz činjenice da se procenjivao opšti stav prema sebi i drugima. S obzirom na to da osobe imaju za svaki bliski odnos specifične radne modele (Caron et al., 2012), moguće je da bi procena pojedinačnih modela ukazala na snažnije veze. Većina istraživanja procenjuje odnos stilova vezivanja i kvaliteta bliskih odnosa, a ne pojedinačnih radnih modela vezivanja. Stilovi vezivanja se najčešće procenjuju putem mernih instrumenta koji obuhvataju različite kombinacije radnih modela vezivanja, što ih možda čini preciznijim u detektovanju relacijskih razlika. Potpunija slika kvaliteta bliskih odnosa bi se dobila uvođenjem dijadnog aspekta procena i procena potencijalnih moderatorskih varijabli poput personalnih i socijalnih faktora bliskih osoba i mreže bliskih odnosa. Niska prediktivna snaga ispitivanih varijabli ukazuje na opreznost prilikom generalizovanja zaključaka. Potrebna su dodatna ispitivanja i provere dobijenih relacija ličnosti, afektivne vezanosti i bliskih odnosa u odraslo doba.

Reference

- Abramson, L. Y., Metalsky, G. I., & Alloy, L. B. (1989). Hopelessness depression: A theory-based subtype of depression. *Psychological Review*, *96*, 358–372. <https://doi.org/10.1037/0033-295x.96.2.358>
- Asendorpf, J. B., & Wilpers, S. (1998). Personality effects on social relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, *74*, 1531–1544. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.6.1531>
- Berndt, T. J. (2002). Friendship quality and social development. *Current Directions in Psychological Science*, *11*(1), 7–10. <https://doi.org/10.1111/2F1467-8721.00157>
- Bierhoff, H. W., & Schmohr, M. (2004). Romantic and marital relationships. In F.R. Lang, & K.L. Fingerman (Eds.), *Growing Together: Personal Relationships Across the Lifespan* (pp. 103–129). Cambridge University Press.
- Blieszner, R., & Roberto, K. A. (2004). Friendship across the life span: Reciprocity in individual and relationship development. In F. R. Lang, & K. L. Fingerman (Eds.), *Growing Together: Personal Relationships Across the Lifespan* (pp. 159–182). Cambridge University Press.
- Blieszner, R. (2006). Close relationships in middle and late adulthood. In A. L. Vangelisti & D. Perlman (Eds.), *The Cambridge Handbook of Personal Relationships* (pp. 211–227). Cambridge University Press.
- Bowlby, J. (1977). The making and breaking of affectional bonds. I. Aetiology and psychopathology in the light of attachment theory. *The British Journal of Psychiatry*, *130*, 201–210. <https://doi.org/10.1192/bjp.130.3.201>

- Bradbury, T. N., & Fincham, F.D. (1991). Attributions and behavior in marital interaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(4), 613–628. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.63.4.613>
- Caron, A., Lafontaine, M. F., Bureau, J. F., Levesque, C., & Johnson, S.M. (2012). Comparisons of close relationships: An evaluation of relationship quality and patterns of attachment to parents, friends, and romantic partners in young adults. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 44(4), 245–256. <https://doi.org/10.1037/a0028013>
- Collins, N.L. (1996). Working models of attachment: Implications for explanation, emotion, and behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 4, 810–832. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.71.4.810>
- Collins, W. A., & Madsen, S. D. (2006). Personal relationships in adolescence and early adulthood. In A. L. Vangelisti & D. Perlman (Eds.), *The Cambridge Handbook of Personal Relationships* (pp. 191–204). Cambridge University Press.
- Cooper, M. L. (2002). Personality and close relationships: Embedding people in important social contexts. *Journal of Personality*, 70(6), 757–782. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.05023>
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992). *Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) Professional Manual*. Psychological Assessment Resources, Inc.
- DeNeve, K. M., & Cooper, H. (1998). The happy personality: A meta-analysis of 137 personality traits and subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 124, 197–229. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.124.2.197>
- Donnellan, M. B., Burt, S. A., Levendosky, A. A., & Klump, K. L. (2008). Genes, personality, and attachment in adults: a multivariate behavioral genetic analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34 (1), 3–16. <https://doi.org/10.1177/0146167207309199>
- Feeney, J. A. (1999). Adult attachment, emotional control, and marital satisfaction. *Personal Relationships*, 6, 169–185. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.1999.tb00185.x>
- Feeney, J. A., & Noller, P. (1991). Attachment style and verbal descriptions of romantic partners. *Journal of Social and Personal Relationships*, 8(2), 187–215. <https://doi.org/10.1177/2F0265407591082003>
- Fincham, F. D., & Bradbury, T. N. (1988). The impact of attributions in marriage: Empirical and conceptual foundations. *British Journal of Clinical Psychology*, 27(1), 77–90. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8260.1988.tb00755.x>
- Fincham, F.D., & Rogge, R. (2010). Understanding relationship quality: Theoretical challenges and new tools for assessment. *Journal of Family Theory and Review*, 2, 227–242. <https://doi.org/10.1111/j.1756-2589.2010.00059.x>
- Fingerman, K. L., Whiteman, S. D., & Dotterer, A.M. (2009). Mother-child relationships in adolescence and adulthood. In H.T. Reis & S. Sprecher (Eds.), *Encyclopedia of Human Relationships* (pp. 1121–1125). Sage Publications.

- Furman, W., & Buhrmester, D. (1985). Children's perceptions of the personal relationships in their social networks. *Developmental Psychology*, 21(6), 1016–1024.
- Grabill, C. M., & Kerns, K.A. (2000). Attachment style and intimacy in friendship. *Personal Relationships*, 7(4), 363–378. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2000.tb00022.x>
- Hanak, N. (2004). Konstruisanje novog instrumenta za procenu afektivnog vezivanja kod odraslih i adolescenata - UPIPAV. *Psihologija*, 37(1), 123–141. <https://doi.org/10.2298/PSI0401123H>
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511–524. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.3.511>
- Heller, D., Watson, D., & Ilies, R. (2004). The role of person vs. situation in life satisfaction: A critical examination. *Psychological Bulletin*, 130, 574–600. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.130.4.574>
- Hilkevitch, V., & Volling, B. L. (2004). A dynamic ecological systems perspective on emotion regulation development within the sibling relationship context. In F. R. Lang & K. L. Fingerman (Eds.), *Growing Together: Personal Relationships Across the Lifespan* (pp. 76–103). Cambridge University Press.
- Hostinar, C. E., & Gunnar, M. R. (2015). Social support can buffer against stress and shape brain activity. *AJOB Neuroscience* 6(3), 34–42. <https://doi.org/10.1080/2F21507740.2015.1047054>
- Jensen-Campbell, L.A., & Malcolm, K.T. (2007). The importance of conscientiousness in adolescent interpersonal relationships. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33(3), 368–383. <https://doi.org/10.1177/0146167206296104>
- Karney, B. R., & Bradbury, T.N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, method, and research. *Psychological Bulletin*, 118(1), 3–34. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.118.1.3>
- Kelley, H. H., Berscheid, E., Christensen, A., Harvey, J. H., Huston, T. L., Levinger, G., McClintock, E., Peplau, L. A., & Peterson, D. (1983). Analyzing close relationships. In H. H. Kelley, E. Berscheid, A. Christensen, J. H. Harvey, T. L. Huston, G.E. Levinger, E. McClintock, L. A. Peplau & D. Peterson, (Eds.), *Close Relationships: Development and Change* (pp. 20–67). Freeman.
- Kernis, M. H., Cornell, D. P., Sun, C. R., Berry, A., & Harlow, T. (1993). There's more to self-esteem than whether it is high or low: The importance of stability of self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65(6), 1190–1204. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.65.6.1190>
- Kiecolt-Glaser, J. K., & Newton, T. L. (2001). Marriage and health: His and hers. *Psychological Bulletin*, 127(4), 472–503. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.127.4.472>
- Laursen, B. (1993). Perceived impact of conflict on adolescent relationships. *Merrill-Palmer Quarterly*, 39, 535–550.

- Mihić, I. i Petrović, J. (2009). Percepcija kvaliteta odnosa unutar porodičnog iskustva adolescenata iz Srbije. *Primenjena psihologija*, 4, 339–384. <https://doi.org/10.19090/pp.2009.4.369-384>
- Mikulincer, M., & Horesh, N. (1999). Adult attachment style and the perception of others: The role of projective mechanisms. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76, 1022–1034. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.76.6.1022>
- Mikulincer, M., & Nachshon, O. (1991). Attachment styles and patterns of self-disclosure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 321–331. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.2.321>
- Mikulincer, M., Shaver, P. R., & Pereg, D. (2003). Attachment theory and affect regulation: The dynamics, development, and cognitive consequences of attachment-related strategies. *Motivation and Emotion*, 27(2), 77–102. <https://doi.org/10.1023/A:1024515519160>
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2016). Attachment in Adulthood: Structure, Dynamics and Change. *Clinical Social Work* 37(2), 179–180. <https://doi.org/10.1007/s10615-009-0193-5>
- Moilanen, K., & Raffaelli, M. (2010). Support and conflict in ethnically diverse young relationships with parents and friends. *International Journal of Behavioral Development*, 34(1), 46–52. <https://doi.org/10.1177/2F0165025409348553>
- Monteoliva, A., & Garcia-Martinez, J. M. A. (2005) Adult attachment style and its effect on the quality of romantic relationships in spanish students. *The Journal of Social Psychology*, 145(6), 745–747. <https://doi.org/10.3200/SOCP.145.6.745-747>
- Neyer, F. J., & Wrzus C. (2009). Personality traits, effects on relationships. In H.T. Reis & S. Sprecher (Eds.), *Encyclopedia of Human Relationships* (pp. 1215–1220). Sage Publications.
- Noack, P., & Buhl, H. M. (2004). Child-parent relationships. In: F. R. Lang & K. L. Fingerman (Eds.), *Growing Together: Personal Relationships Across the Lifespan* (pp. 45–75). Cambridge University Press.
- Noftle, E. E., & Shaver, P.R. (2006). Attachment dimensions and the big five personality traits: associations and comparative ability to predict relationship quality. *Journal of Research in Personality*, 40, 179–208. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2004.11.003>
- O'Connell Corcoran, K., & Mallinckrodt, B (2000). Adult attachment, self-efficacy, perspective taking and conflict resolution. *Journal of Counseling and Development*, 78(4), 473–483. doi: 10.1002/j.1556-6676.2000.tb01931.x
- Park, L. E., Crocker, J., & Vohs, K. D. (2006). Contingencies of self-worth and self-validation goals: Implications for close relationships. In K. D. Vohs & E. J. Finkel (Eds.), *Self and Relationships: Connecting Intrapersonal and Interpersonal Processes* (pp. 84–103). Guilford Press.
- Parker, P. D, Ludtke, O., Trautwein, U., & Roberts, B. (2012). Personality and relationship quality during the transition from high school to early adulthood.

- Journal of Personality*, 80(4), 1061–1089. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2012.00766.x>
- Petrović, J. (2006). Percepcija kvaliteta socijalnih odnosa u adolescenciji. *Teme*, 30(2), 291–305.
- Radecki-Bush, C., Farrell, A. D., & Bush, J.P. (1993). Predicting jealous responses: The influence of adult attachment and depression on threat appraisal. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10(4), 569–588. <https://doi.org/10.1177/2F0265407593104006>
- Reis, H. T., Capobianco, A., & Tsai, F. F. (2002). Finding the person in personal relationships. *Journal of Personality*, 70(6), 813–850. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.05025>
- Reis, H. T., Collins, W. A., & Berscheid, E. (2000). The relationship context of human behavior and development. *Psychological Bulletin*, 126, 844–872. <https://doi.org/10.1037//0033-2909.126.6.844>
- Seiffge-Krenke, J. (1993). Close friendship and imaginary companions in adolescence. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 60, 73–87. <https://doi.org/10.1002/cd.23219936007>
- Shaver, P. R., & Brennan, K. A. (1992). Attachment style and the big five personality traits: Their connection with romantic relationship outcomes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18, 536–545. <https://doi.org/10.1177/2F0146167292185003>
- Smederevac, S., Mitrović, D. i Čolović, P. (2010). *Velikih pet plus dva, primena i interpretacija*. Centar za primenjenu psihologiju.
- Stefanović Stanojević, T. (2008). Konflikti u ljubavnim vezama- iz ugla teorije afektivnog vezivanja. *Teme*, 5, 789–807.
- Tianyuan, L., & Chan, D. (2012). How anxious and avoidant attachment affect romantic relationship quality differently: A meta-analytic review. *European Journal of Social Psychology*, 42(4), 406–419. <https://doi.org/10.1002/ejsp.1842>
- Towler, A. J., & Stuhlmacher, A.F. (2013). Attachment styles, relationship satisfaction, and well-being in working women. *Journal of Social Psychology*, 153, 279–298. doi: 10.1080/00224545.2012.735282
- Trifunović, B., Šakotić-Kurbalija, J., i Strizović, I. (2016). Razlike u percepciji bračnog kvaliteta među parovima različitih kombinacija obrazaca partnerske afektivne vezanosti. *Primenjena psihologija*, 9(3), 313–332. <https://doi.org/10.19090/pp.2016.3.313-332>
- Uchino, B. N., & Reblin, M. (2009). Health and relationships. In H. T. Reis & S. Sprecher (Eds.), *Encyclopedia of Human Relationships* (pp. 792–797). Sage Publications.
- VanLear, A., Koerner, A. F., & Allen, D. (2006). Relationship Typologies. In A. Vangelisti & D. Perlmann (Eds.), *Handbook of Personal Relationships* (pp. 91–111). Cambridge University Press.

- Vittengl, J. R., & Holt, C. S. (1998). A time-series diary study of mood and social interaction. *Motivation and Emotion*, 22, 255–275. <https://doi.org/10.1023/A:1022388123550>
- Weiss, R. S. (1994). Is the attachment system of adults a development of Bowlby's attachment system of childhood?. *Psychological Inquiry*, 5(1), 65–67. https://doi.org/10.1207/s15327965pli0501_14
- Zimmermann, P. (2004). Attachment representations and characteristics of friendship relations during adolescence. *Journal of Experimental Child Psychology*, 88, 83–101. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2004.02.002>

Nikolina Kuruzović

Department of psychology,
Faculty of sport and
tourism, EDUCONS
University in Novi Sad

Vladimir Mihić

Department of Psychology,
Faculty of Philosophy,
University of Novi Sad

**DIMENSIONS OF ATTACHMENT AND
PERSONALITY AS CORRELATES OF
QUALITY OF CLOSE RELATIONSHIPS**

Research has examined the importance of personal correlates of the quality of close relationships in adulthood. We examined the extent to which personality traits and attachment contribute to their quality. The survey was conducted in 2015 in the city of Novi Sad on a sample of 400 subjects of both sexes, aged 19 to 51 years, by Network of Relationship Inventory, Big Five plus two- shortened version and Attachment Questionnaire. The hierarchical regression models for the quality of relationships ($p < .01$) indicate that some personality traits and attachment dimensions are important determinants of relationships. At worst, the assumed model explains 4% of the variance of the quality of the relationship with the father. Extraversion is the strongest single determinant of close relationships (lowest predictor power for relationship with father and partner $\beta = 0.13$). It is followed by negative valence and conscientiousness. Attachment is proving to be a significant determinant in the case of siblings. Each close relationship is determined by different determinants, which is explained by their differences in mechanisms of functioning and role and functions in the lives of individuals.

Key words: attachment, family relationships, friendship, partnerships, personality traits